GLAGOLJICA I DALMATINSKI SPOMENICI

Branko Fučić

Ove bilješke o glagoljskim natpisima iz mojih putnih dnevnika po Dalmaciji priključujem građi o majstorima i o spomenicima kojima je Cvito Fisković posvetio godine svojih istraživalačkih napora.

TROGIR

Cvito Fisković i Benedikta Zelić-Bućan objavili su glagoljski zapis, otkriven na trogirskom poliptihu majstora Blaža Jurjeva.[1] Zapis se nalazi na onom dijelu pripremljene ali neoslikane podloge koja je bila pokrivena izrezbarenim drvenim okvirom, pa je stoga ostao skriven i nepoznat sve do temeljita pregleda i konzervacije trogirskog poliptiha 1973. godine.

Malene dimenzije zapisa (dug je 15 cm, a slova su visoka samo 8 do 14 mm), slikarski materijal kojim je izveden (slikarski kist i crvena boja) i samo mjesto gdje je izveden (na površini pokrivenoj izvornim okvirom) govore da taj natpis nije bio namijenjen publici i da mu svrha nije bila trajna već da je to bila tek privremena i privatna bilješka, koju je na prvoj dohvatnoj površini zapisao sam slikar svojim slikarskim priborom u vrijeme dok je oko 1435. godine slikao trogirski poliptih.

Čitanje zapisa nije bez teškoća. One su razvidne iz pokušaja pok. Vjekoslava Štefanića, koji je nakon otkrića tog zapisa bio o njemu konzultiran[2] i iz temeljite i uzorne paleografske analize koju je provela B. Zelić-Bućan.

U svome pokušaju krenuo sam od premise da je zapis privatna i privremena bilješka. S obzirom na paleografiju, zapazio sam da u tom glagoljskom tekstu znak br. 2 nije uopće glagoljsko slovo nego latiničko, pa sam zapis pročitao ovako:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
.	*L*	O	S	E	N	A	B	I	K	A	R	I

tj.: *L(ibar) 80, s(oldini) 6 na bikari.*

Znak br. 2 je latinička sigla za libre, koju u računskim knjigama redovito upotrebljavaju i glagoljaši. Taj znak usmjerava interpretaciju zapisa jer odaje da se tu radi o poslovnoj, računskoj bilješci.

Znak br. 3 označuje iznos libara, stoga tamo zapisano glagoljsko slovo O treba uzeti u brojčanoj vrijednosti 80. Dosljedno tome znak br. 4 (glagoljsko slovo S) jest oznaka za soldine, dok je znak br. 5 iznos soldina, E = 6. Znak br. 10 je glagoljsko K sa svim paleografskim značajkama toga

Glagoljski zapis na poliptihu Blaža Jurjeva Trogiranina u trogirskoj katedrali

slova. Prema jednoj od alternativa V. Štefanića i B. Zelić-Bućan taj znak bi mogao biti slobodnije stilizirano glagoljsko H, ali u tom slučaju pisar mu ne bi završnim potezom zatvorio »oko«, što mi se čini manje vjerojatnim jer je oko bitni dio toga glagoljskog slova. Znak br. 12 je glagoljsko R, kako je — alternativno — predložio Štefanić. Pisar mu doduše nije na izrazit način oblikovao »oko«, ali je u toj namjeri pritiskom zaustavio kist u završnom potezu. To je učinio isto onako kako je to u završnom potezu uradio i na slovu I (br. 13).

Zapis je bilješka o isplati navedene svote mesarima. »Bekar« ili »bikar«, prema mletačkom »becher« jest mesar, onaj koji kolje stoku. Pri tom se podrazumijeva skraćeni tekst: stratih (potroših) 80 libar i 6 soldini na bikari.

Lijep, vješt i brz rukopis slikara odaje da mu je glagoljica bila upotrebno pismo, a to samo potvrđuje njegovo porijeklo iz hrvatske unutrašnjosti, iz Lapca,[3] iz krbavskog područja intenzivne glagoljske pismenosti njegova vremena. Svota isplaćena »bikarima« nije svota za nabavu mesa u potrošnji jednog domaćinstva. Je li taj vitalni sin iz Krbave živio u Dalmaciji samo od svog lijepog slikarskog talenta ili se znao upustiti i u trgovačke poslove stokom?

PIROVAC

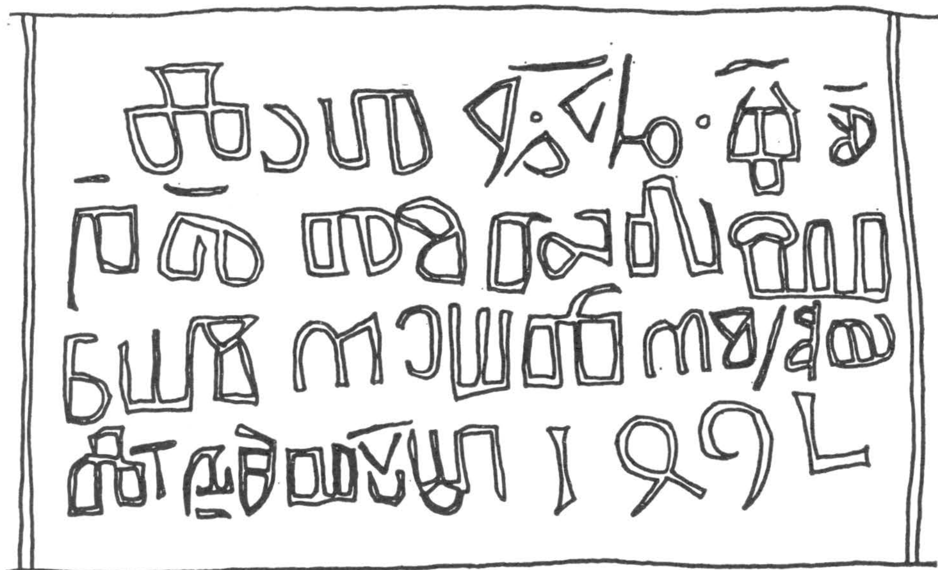
U svojoj knjizi o zadarskim srednjovjekovnim majstorima Fisković je na temelju zadarske arhivske građe utvrdio šibenskog klesara majstora Mihovila sina pokojnog Jakova, koji je radio u Zadru, gdje se 1485. godine udružio s majstorom Mihovilom Radovim[4] a 1488. godine sa Splićaninom, majstorom Petrom Meštrićevićem.[5]

Pirovac leži u području između Šibenika, odakle majstor Mihovil potječe, i Zadra u kome koncem XV stoljeća radi.

Na nadvratniku južnih, bočnih vrata crkve Sv. Jurja na pirovačkom groblju prošlih je godina prof. K. Urem otkrio glagoljski natpis pod višestrukim, debelim, kalcificiranim premazima vapnena bjelila. Natpis sam do kraja očistio 1977. godine i pročitao ga ovako:

LET GO(SPODNI)H . Č U
P D TO DEL(O) SV
RŠI MEŠT(A)R MIHOV(I)
L' ĚKOVIĆ' 1495

tj.: *Let Gospodnjih 1495. to delo svrši meštar Mihovil Jaković. 1495.*
Na natpisu se prepliću ustavni i kurzivni oblici slovâ; dolaze ligature GO, TR, HO i KO(?); znak za poluglas javlja se u obliku latiničkog T. Na kraju teksta ponovno je ubilježen datum 1495, i to arapskim brojkama u

Glagoljski natpis na nadvratniku južnih vrata crkve Sv. Jurja na groblju u Pirovcu

gotičkoj stilizaciji. Natpis obznanjuje dovršenje nekoga građevinskog ili klesarskog rada majstora Mihovila na toj crkvi, dionicu koju tek ispitivanja spomenika moraju odrediti. Kopirajući predložak, klesar je ispustio neke crte dok je druge međusobno spojio, pa je time zamrsio crtež pisma i otežao njegovo čitanje. Otežano je čitanje majstorova prezimena; sporna su

prva dva znaka. Prvi znak u prezimenu vjerojatnije je glagoljsko Ě (jat) nego glagoljsko B, dok se u drugom znaku može nagađati bilo ligatura KO, bilo glagoljsko slovo R s titlom nad sobom. Ova nesigurnost stoga otvara mogućnost da se to prezime pročita kao Jaković ili kao Jarović, ali i kao Barović i sl.

Fiskovićev arhivski nalaz daje nam oslonac da s velikom vjerojatnošću identificiramo pirovačkog majstora s Mihovilom sinom Jakovljevim, koji u to vrijeme radi u tom dijelu Dalmacije, i da se u čitanju pirovačkog natpisa priklonimo varijanti JAKOVIĆ, smatrajući to prezime patronimikom, oblikovanim prema imenu Mihovilova oca Jakova.

POSEDARJE

Posedarska župna crkva posjeduje kasnogotičku piksidu od bakrena pozlaćena lima[6] s iskucanom i ugraviranom renesansnom ornamentikom, rad nekog zadarskog zlatara iz XVI stoljeća. Na bazi pikside je ugraviran grb donatora (kosa greda u polju) a na plohama njena šesterostrana nodusa usječena su glagoljska slova.[7] Njih, uz razrješenje kratica, čitam:

+ Č F O
T(O) E(ST)
TABRN(A)KU(L)
F(RATAR) T(RETOGA) R(EDA)
S(VETOGA) I(VA)NA
U ZA(DRU)

tj.: *1580. To jest tabrnakul fratar tretoga reda Svetoga Ivana u Zadru.*

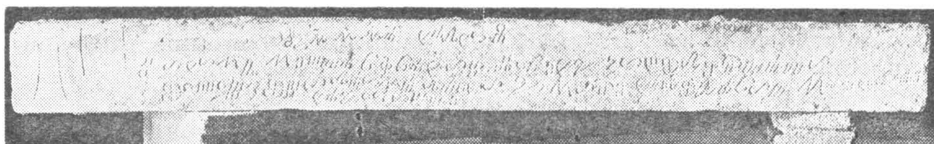
Tip pisma pripada glagoljskom poluustavu. Dekorativno su udvostručene okomite crte slova F i O u datumu; to je česta pojava u glagoljskoj epigrafici. Jednom dolazi ligatura BR.

Glagoljski natpis na kasnogotičkoj piksidi u župskoj crkvi u Posedarju

Natpis na nodusu objašnjava da je piksida (»tabrnakul«) 1580. godine bila vlasništvo zadarskog samostana franjevaca trećoredaca glagoljaša, koji su u to vrijeme bili nastanjeni uz crkvu Sv. Ivana. Ne znamo kako je iz vlasništva trećoredaca prešla u vlasništvo župe u Posedarju, gdje se je već nalazila 1896. godine, kada ju je zabilježio L. Jelić.[8]

SILBA

Na otoku Silbi upoznajemo domaćeg majstora klesara i graditelja iz XVII stoljeća. On je godine 1660. na nadvratniku svoje nove kuće urezao crtež klesarskog bata, klina i šestara kao znakove svoga zvanja i uklesao

Glagoljski natpis na nadvratniku kuće Lorenca Franića na Silbi

glagoljski natpis koji sadrži njegovu oporučnu odredbu.[9] Po toj će odredbi biti obvezan svatko tko bude uživao njegovu kuću da dade za pokoj njegove duše svake godine po 4 mise, i to na oltaru Gospe Ružarija u točno određene dane, tj. na »mlade nedjelje«:

Č H M M(ISECA) M(. . .)A NA DNI *3*
ČINIM Ě MEŠTAR FRANIĆ LORENC KI BUDE STATI
U OVOJ KUĆI DA IMA DATI G MISE NA LUZARIJ MLADE NEDILE
NA GODIŠĆE

tj.: *1660, marča (ili maja?) na dni 8. činim ja meštar Franić Lorenc(in): ki bude stati u ovoj kući da ima dati 4 mise na Luzarij mlade nedilje na godišće.*

Precizirani izraz »mlade nedile« naknadno je dopisan manjim slovima. U pučkoj pobožnosti Primorja i Dalmacije danas je »mlada nedjelja« svaka prva nedjelja u mjesecu. Ne znamo je li tako bilo i u XVII stoljeću kada se npr. u Bosni »mlada nedjelja« ravna po lunarnom ciklusu; u Bosni je to nedjelja poslije mladog mjeseca, te je tamo na osobit način čašćena. Majstorovo prezime uklesano je na natpisu u obliku LORENC, ali u XVII stoljeću to je prezime u Silbi neustaljeno, pa se u maticama javlja i kao Lorencin, Lovrencin, Lovracinjev, Lovrencinov i Lovrencinjev. Sam majstor Franić upisan je u glagoljskim maticama krštenih iz Silbe dne 5. XI te iste godine 1660, kada je kumovao jednom djetetu kao »meštar Frane LORENCIN«.[10]

KUKLJICA I ARBANASI

Na glagoljskom natpisu uklesanom duž nadvratnika na portalu župne crkve Sv. Pavla u Kukljici na otoku Ugljanu nastupa bratovština, pučka religiozno-socijalna i ekonomska korporacija, kao subjekt crkvene novogradnje:

Č H M E NA IB ZUNA KADA BRAĆA O KUKLICE GRADIŠE CRIKVU S(VE)T(O)GA PAVLA DOBRIM SVITOM I SVOJIM PAROHIĚNOM DOM PETROM ŠULIĆA

U ovalnom medaljonu u sredini nadvratnika:

BI MEŠTAR
KI GRADI MA
TII SENESTRIN

tj.: *1666, na 22. zuna* (juna, lipnja) *kada braća o(d) Kuklice gradiše crikvu svetoga Pavla dobrim svitom i svojim parohijanom, dom Petrom Šulića. Bi meštar ki gradi Matij Senestrin.*

U datumu je godina 1666. uklesana i arapskim znamenkama uz glagoljska slova. Župnikovo prezime Šulić (Šuljić) je domaće.[11] Majstor graditelj iz zadarskog je područja. Njegovo prezime, sada u obliku Šelestrin, postoji u Kukljici.

Glagoljski natpis na nadvratniku portala župske crkve Sv. Pavla u Kukljici na otoku Ugljanu

Sto godina poslije jedan majstor iz istog roda »Pave Selestrin, meštar« bilježi dne 2. I 1766. svoje ime u praznu kartušu grba na starom nadvratniku iz XV stoljeća, koji je uzidao u kuću Nikole Pera, Arbanasa i njegove žene Stane u selu Arbanasima kod Zadra.[12]

SAVAR

U župnoj crkvi Gospe Karmelske u mjestu Savar na Dugom otoku ima krsna kamenica koja je bila prenesena iz stare crkve Sv. Pelegrina na obali. Uspomena na prijenos ovjekovječena je hrvatskim latiničkim natpisom koji je na njoj sekundarno uklesan:

GODISCHA 1831 BI GORI DONESEN.

Na kamenici je stariji izvorni natpis uklesan glagoljskim kurzivom koji bilježi vrijeme njene izradbe, ime tadašnjeg savarskog župnika i ime majstora klesara koji ju je 15. I 1672. godine izradio.
Č HN B NA ÏD ENARA BI PAROĦIĚN DOMATE VLADIĆ... MEŠTAR LOVR(E)
tj.: *1672, na 15. jenara. Bi parohijan do(n) Mate Vladić... meštar Lovre.*

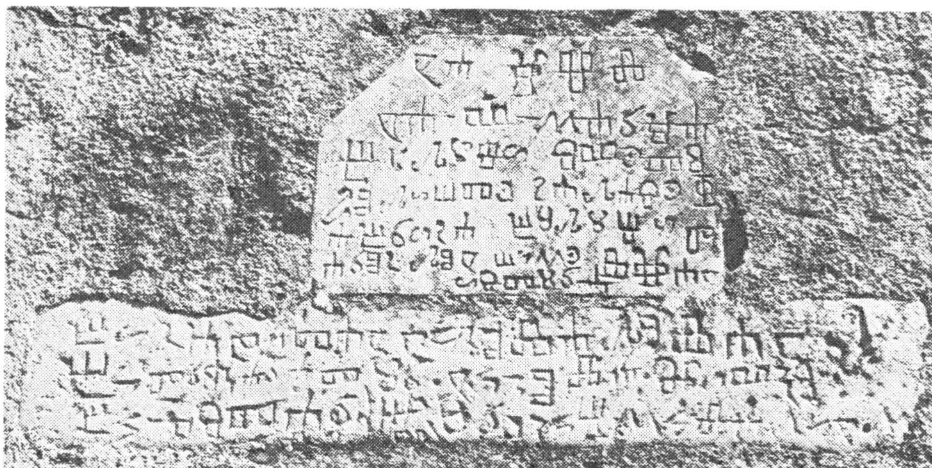
Meštar Lovre uklesao je na obloj kamenici kanelure i znamenja florealnog križa sa zvijezdama, dok je na vretenastoj bazi urezao biljne i kozmičke motive (mlađak sa zvijezdom) folklornog ukusa.

GRUSI

Potaknut Bianchijem[13] pregledao sam u staroj župi Gruje ili Grusi u zadarskom zaleđu (Briševo) glagoljski natpis na crkvi Gospe od Ruzarija. Premda je uklesan na dvije ploče, ugrađene jedna povrh druge na pročelju crkve, taj natpis predstavlja kontinuiranu cjelinu teksta. On obiluje podacima kojih, koliko mi je znano, nema u drugim izvorima.

NA Č W L
NA.V. MARČA
BUDUĆI SVETO
GODIŠTE KADA SE F
ABRIKA BUDUĆI P
AROK DON ŠIME ĚČAN
IS TURNA
BI KAPITAN NIKOLA DE LANGO
BI PROKARATUR .NIKOLA.ŽIVKO .
BIH STAR .J. UREKIĆ MILADIN M(EŠETAR)

tj., *Na 1750, na 3. marča, budući sveto godište, kada se fabrika; budući parok don Šime Jačan iz Turna. Bi kapitan Nikola de Lango, bi prokaratur Nikola Živko. Bih star 33. Srekić Miladin, meštar.*

Glagoljski natpis na crkvi Gospe od Ruzarija u staroj župi Grusima u zadarskom zaleđu (Briševo)

Crkva je sagrađena u jubilarnoj, svetoj godini 1750. u periodu obnove zadarskog zaleđa nakon potiskivanja Turaka na nove granice. Na natpisu figuriraju glavne ličnosti tadašnjeg života u Grusima. Tu je župnik Jačan rodom iz Turnja, gdje i danas postoji to prezime. Tu je kapetan utvrde kojoj se i danas vide ruševine južno uz crkvu gdje je bila stacionirana mletačka konjanička četa. Tu je i laički upravitelj crkvene imovine, prokurator. Zapis u prvom licu: »bih star 33«, stilistički vrlo nespretno ubačen u dikciju trećeg lica, jamačno se odnosi na dob sastavljača natpisa don Šime Jačana. Na kraju natpisa zabilježen je i Miladin Urekić, pravoslavni majstor koji je gradio katoličku crkvu.

MURTER

U župnoj crkvi Sv. Mihovila u Murteru, gdje povijesni izvori neprekinuto prate glagoljašku tradiciju od XV stoljeća do 1823. godine,[14] nalazi se glavni mramorni barokni oltar što su ga glasom ugovora iz 1779. godine izradila braća Pio i Vicko Dell'Acqua.[15] Stipes toga oltara flankiraju kipovi sv. Ćirila (lijevo) i sv. Jeronima (desno). Na otvorenim svicima što ih ovi sveci drže u rukama uklesana su njihova imena i to ime sv. Ćirila ćirilicom:

S
KIRIL .

a ime sv. Jeronima glagoljicom:

S
IERO
NIM

U živom glagoljaškom ambijentu kakav je bio Murter, taj sastav jasno odrazuje apologetsku tezu naših glagoljaša, osobito izraženu u XVII i XVIII stoljeću, da je sv. Jeronim, Dalmatinac, bio autor glagoljskog, a sv. Ćiril autor ćirilskog pisma. Svetačkim autoritetima, osobito onim velikoga crkvenog naučitelja, htjelo se osnažiti sakralno porijeklo i obraniti legitimnost liturgijskih slavenskih pisama u krilu zapadne, latinske crkve.

Ta apologija, koju propovijeda ikonografija murterskog oltara, jasno je u XVII stoljeću izražena u izvještaju franjevca F. Glavinića rimskoj Kongregaciji de Propaganda fide dne 11. I 1626: »... nella Illirica sono due sorta di carattere, uno è ritrovato di S. Cirillo et si chiama Zuriliza, l'altro è inventato da S. Girolamo, et si chiama Glagoliza ...«,[16] a u XVIII stoljeću ona odzvanja u stihovima J. Kavanjina:

I Jerolim i Ćirilo
koi slovnice dvi začeše ...[17]

I Rafael Levaković kada u tiskari rimske Propagande izdaje godine 1629. glagoljski bukvar (»Azbukividnjak«) kaže da je »pismom B. Jerolima Stridonskago prenapravlen«, dok za »Nauk karstianski« što ga je izdao u Rimu te iste godine ćirilicom, piše da je »prenapravlen i prepisan' slovmi sarpskimi B. Ćirila«.

Šetnju kroz glagoljski epigrafski fond Dalmacije mogli bismo nastaviti po zadarskom ozemlju i zadarskim otocima do Murtera i Pirovca, nekako do linije što je ocrtava rijeka Krka.

Na toj liniji našla su se i dva najstarija slavenska epigrafska spomenika u Dalmaciji, dva glagoljsko-ćirilska natpisa iz XI—XII stoljeća, otkrivena u Plastovu kod Skradina[18] i Kapitulu kod Knina.[19] Njihovo miješano pismo obiju slavenskih alfabeta vodi nas na trag da se je glagoljica širila u Hrvatsku ne samo iz moravsko-panonskog područja nego i južnim putem iz Makedonije. To su toliko važni spomenici da bi im trebalo posvetiti posebnu obradu. Dok je natpisu iz Plastova teže odrediti namjenu (možda je nadgrobna ploča), natpis iz Kapitula kod Knina uklesan je na dijelu crkvene opreme, na ulomku luka, ukrašena ornamentom lozice.

Među dalmatinskim spomenicima koji su obilježeni glagoljskim pismom privukao bi nam osobitu pažnju jedan mali, prenosni, rezbareni i oslikani oltar iz muzejske zbirke Sv. Donata u Zadru da nije nestao u posljednjem ratu jer glagoljski natpis koji je na tom oltariću bio urezan govori da »to delo stvori Radmil pop«.[20]

Dolično mjesto u »imaginarnom muzeju« dalmatinske kamene skulpture treba zauzeti gotičko-renesansni reljef na nadgrobnoj ploči u Nevićanima na otoku Pašmanu koji prikazuje pokojnika, redovnika benediktinca. To kvalitetno djelo iz XV stoljeća leži prelomljeno i oštećeno na jednom zapuštenom seoskom grobu. Na gornjem rubu ploče uklesano je lijepim ali već istrtim i nečitkim slovima glagoljskog ustava redovnikovo ime:

OV'DE BI DOM' IVAN' S[TA?]K'ŠIĆ (ili: SUMAKŠIĆ?)

Jugoistočno od rijeke Krke glagoljski natpisi su rijetki. Dotakli smo se jednog na trogirskom poliptihu; pisao ga je čovjek iz Lapca. Drugi je na ormaru za liturgijsko ruho u Dračevoj luci na otoku Braču;[21] ispisali su ga glagoljaši izbjeglice iz kopnenih strana (Poljica).

Glagoljski natpisi u Dalmaciji datiraju grobove,[22] gradnje kuća[23] i bunara,[24] dogradnje samostana,[25] gradnje, popravke i posvećenja crkvi, oltara i crkvena namještaja.[26] Glagoljicom su ugravirane oznake na liturgijskom priboru.[27] Među dalmatinskim glagoljskim natpisima ima i grafita, sitnih zapisa grafomana.[28]

U smotru povijesnog kontinuiteta upotrebe glagoljskog pisma u epigrafici nećemo uključiti glagoljske natpise iz vremena narodnog preporoda u XIX stoljeću u Dalmaciji, a to manje one najmlađe jer su plod samo tople domoljubne retrospektive koja leži izvan neprekinutog povijesnog toka glagoljske pismenosti.

BILJEŠKE

[1] *C. Fisković i B. Zelić-Bućan,* O poliptihu Blaža Jurjeva u Trogiru, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 20, Split 1975, str. 67—79.

[2] Štefanićevo pismo s mišljenjem o tekstu i paleografiji natpisa objavljeno je u navedenom radu C. Fiskovića i B. Zelić-Bućan, str. 71—72, bilješka br. 16.

[3] »... cum magistro Blasio Georgii de Lapaç, pictore et habitatore ad presens Ragusii...« Hist. arhiv u Dubrovniku, Div. not. 14, 25. V: Jorjo Tadić, Građa o slikarskoj školi u Dubrovniku XIII—XVI v., knj. I (1284—1499). GRAĐA, knj. IV, Istoriski institut, knj. 3, SAN, Beograd 1952, str. IV i str. 66, br. 157 (Dubrovnik, 26. VIII, 1423).

[4] Notarski akti Grgura de Bosco (1465—1497), sv. III, sveščić 3 (Zadar, 1485). *C. Fisković,* Zadarski sredovječni majstori, Split 1959, str. 25—26, bilješka 179.

[5] »... magister Michael quondam Jacobi, lapicida de Sibenico ad praesens habitator Jadre...« (Zadar, 24. V 1488). Notarski akti Iva Frana Grisinusa, sv. II, sveščić 1; *C. Fisković,* o. c. str. 26, bilješka 180.

[6] Visina pikside 28 cm, širina baze 13,4 cm.

[7] Dimenzije šest natpisnih polja uokolo nodusa: 2,9 × 1,05 cm. Slova su visoka 0,4 cm. Prilikom jednog popravka pikside njen je nodus bio preokrenut tako da glagoljski natpis na njemu stoji danas naglavce. U dosadašnjoj literaturi bilježi ovaj natpis L. Jelić (Fontes) i datira ga godinom 1580. ali ga ne čita.

[8] *L. Jelić,* Fontes liturgiae glagolito-romanae, XVI s., Krk 1906, str. 36, br. 140.

[9] *P. Starešina,* Pomorstvo Silbe, Institut JAZU, Djela, knj. IV, Zadar 1971. str. 66 i slika br. 22.

[10] Matice krštenih iz Silbe, str. 262, Historijski arhiv u Zadru. Ispise pok. učitelja Petra Matuline dao mi je na upotrebu prof. Petar Starješina kojemu zahvaljujem na kolegijalnoj usluzi.

[11] U mjestu Kali na otoku Ugljanu, na tlu župne crkve leži nadgrobna ploča s glagoljskim natpisom:

ČWA
MAT(E) ŠULIĆ
BI KAPI
TAN
tj.: 1701. Mate Šulić bi kapitan.

[12] *A. Stipčević,* Kulturno-povijesni spomenici u Arbanasima (Zadar), radovi centra JAZU u Zadru, sv. 24, Zadar 1977, str. 338 i sl. 18.

[13] *C. F. Bianchi,* Zara cristiana, Zadar 1879, vol. II, str. 391.

[14] *K. Stošić,* Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941, str. 233.

[15] *K. Stošić,* o. c., str. 232.
K. Prijatelj, Barok u Dalmaciji.

[16] *Fermendžin,* Starine 24, 10—11.

[17] *J. Kavanjin,* Bogatstvo i uboštvo, VI, 71. Stari pisci hrvatski, knj. XXII, str. 94.

Niz primjera o zastupanju ove teze u XVI i XVII stoljeću (Pribojević, Orbini, Alberti, Levaković) donosi *Vj. Štefanić,* Nazivi glagoljskog pisma, Slovo 25—26, Zagreb 1976, str. 46—48 i 53.

[18] *J. Vajs,* Dva kamena odlomka pisana oblom glagoljicom u Kninskom muzeju. Starohrvatska Prosvjeta, god. VII (1904), br. 1—2, str. 5—10 i slike (crteži). Natpis je sada pohranjen u Muzeju hrv. arheol. spomenika u Splitu.

[19] Neobjavljen. Otkriven prilikom iskapanja Sv. Bartola na Kapitulu kod Knina. Dva ulomka: 8 × 9 × 10 cm i 17 × 9 × 9,5 cm.

I) K(?) R(?) ? ?
II) O C Ju I P R E M I ?

U kontinuitetu postojanja sakralnih objekata na Kapitulu od X do početka XIII stoljeća treba ovaj glagoljsko-ćirilski natpis smjestiti negdje u XII stoljeće. Natpis je sada pohranjen u Muzeju hrv. arheol. spomenika u Splitu.

[20] *L. Jelić*, Fontes, o. c., XV s., Addenda, str. 43, br. 15 a.

[21] Glagoljski natpisi (ustav), ispisani bijelom bojom na ladicama ormara od orahovine (XVIII st.) za pohranu liturgijskog ruha u pećinskoj crkvi u »Pustinji« Dračeve luke kraj Murvice na Braču. Sada je ormar pohranjen u muzeju dominikanskog samostana u Bolu. Natpisi su oznake liturg. ruha: ***odića bila světačna, odića bila, odića carlěna, odića carna, odića bruna i zelena, odića za blagdaně.***

[22] Bokanjac 1688 — Kali 1701 — Kožino 1770 — Kraj (Pašman) 1567 — Kukljica 1765, XVIII st. — Neviđane XV st. — Olib 1519 — Pašman XVII—XVIII st. — Rab 1525 — Sali XV—XVI st., 1535, 1558, 1582 — Silba 1530 — Tkon XVI st., 1523, 1531, 1584, 1742 — Tukljača oko 1500 — Ugljan 1577 — Vlašići (Pag) 1485 — Zadar XV st., 1523, 1567 — Zaglav 1564 — Zapuntel 1712 — Zemunik XVIII st. — Žman XVII—XVIII st.

[23] Arbanasi 1766 — Grusi 1741 — Iž Veli 1609 — Kolan (Pag) 1703 — Kožino 1753 — Murter XVII—XVIII st. — Pakoštane 1660 — Sali 1614, 1654 — Silba 1660 — *Tinj* 1468 — *Tkon* 1740, 1744, 1760, 1770 — *Ugljan* 1735 — *Zemunik* 1726

[24] Luka (Dugi otok) 1758 — Sukošan 1741 — Tkon 1612

[25] Školjić (kod Preka) 1687, 1689 — Tkon (Čokovac) 1450, 1490, 1517, 1618

[26] Birbinj XVII st. — Dračeva luka XVIII st. — Filip-Jakov 1707 — Grusi 1750 — Ist 1721, 1722, 1740 — Korlat 1751 — Krmčina 1670 — Kukljica 1666, 1673 — Lukoran 1632 — Murter 1780 — Olib 1585 — Pirovac 1495 — Posedarje 1700 — Rogoznica 1794 — Sali 1581 — Savar 1672 — Sestrunj 1747 — Soline (Dugi otok) 1574 — Sukošan 1674 — Sutomišćica 1693 — Školjić (kod Preka) 1596 — Turanj 1731 ili 1737 — Zaglav 1458

[27] Kali XVII—XVIII st. Kožino XVIII st. — Luka (Dugi otok) XVIII st. — Posedarje 1580 — Sali XVI st. — Silba XVII i XVIII st. — Tkon XVIII st.

[28] Sukošan 1651, 1660 — Tkon 1459, XV—XVI st., 1743

THE »GLAGOLITSA« AND THE DALMATIAN MONUMENTS

By Branko Fučić

The author publishes a series of some as yet unpublished or uninterpreted inscription, engraved in glagolitic characters that have been found in Dalmatia (at Pirovac, Posedarje, Kukljica, Savar, Grusi, Neviđane and Kali), suggesting his own reading and interpretation of some published inscriptions (from Trogir, Silba and Murter). The inscriptions, referring to artistic monuments, give account of their respective engravers and of the life of the owners or of the persons who commissioned the work.

Among the engravers and builders we find the names of the following ones: Mihovil Jaković, 1485, at Pirovac; Frane Lorencin, 1660, at Silba; Matij Senestrin, 1666, at Kukljica; master Lovre (Lawrence), 1672, at Savar; Pave Senestrin, 1701, at Arbanasi; Miladin Srekić, 1750, at Grusi. The figures found on the polyptych at Trogir, painted by Blaž Jurjev do not refer to any year, but to the painter's own records. The late Gothic pyx at Posedarje was owned by the Glagolitic Franciscan friars of Zadar in 1580. The altar icons representing St. Jerome and St. Cyril in the church at Murter, painted by brothers Pio and Vicenzo Dell'Acqua (about 1780), are in accordance with the thesis of Croatian Glagolitic priests ascribing the glagolitic alphabet to St. Jerome and the Cyrillic one to St. Cyril.